

Dr. Szabó András /a jogtudományok doktora/

f e l s z ó l a l á s a

Az előadásban és a korreferáumban egy gondos, körültekintő prognózis eredményeit hallhattuk. A prognózis készítésének módszertana különös figyelmet érdemel, mert lényegében azokat az eszközöket és eljárásokat ismétli meg, amelyeket egyszer már alkalmazott Diczig István és munkaközössége néhány évvel ezelőtt a társadalmi tulajdon elleni bűncselekményekre. Ami a prognózis eredményét illeti: az előrejelzés riasztó, azt is mondhatnám, hogy katasztrófa képét vetíti elénk. Igen, ez így van: ha nem teszünk ellene, akkor valóban katasztrófális helyzet következik be. A jelenlegi meredeken emelkedő tendenciát a jövőre extrapolálva nem is lehet mást várni. A prognózis előfeltevése az, hogy a jövőben meredeken emelkedni fog a bűncselekmények száma, ha a jelenlegi feltételeken nem változtatunk. A prognózis lényegében lineáris extrapolációt használ a várható bűnözés előrejelzésére. Ehhez annyit tennék hozzá, hogy a jelenlegi feltételek fenntartása mellett nem is egyszerűen lineáris emelkedéssel kell számolni, hanem a bűncselekmények számának megsokszorosodásával. Miért? Azért, mert általános tapasztalat, hogy amikor a bűnüldöző apparátus elveszti kontrollját a bűnözés felett, az egyensúly felborul és a közbiztonsági viszonyok olyan mértékben romlanak, amit a bűnügyi statisztika már nem tükröz. Sőt: a feljelentett bűncselekmények száma még csökkenhet is. A bűnüldöző apparátus tehetetlensége láttán ugyanis a közvélemény elveszti bizalmát a rendőrségben és már hiábavalónak tartja a feljelentést is. Remélem, hogy ez a helyzet nálunk nem fog bekövetkezni, hiszen ennek a prognózisnak az elkészítése hivatalos megrendelésre történt abból a célból, hogy a bűnüldöző szervek felkészüljenek a jövő feladataira. Szerencsére a bűnügyi prognózisok nem "önmegvalósító" előrejelzések és igazán akkor jók, ha nem valósulnak meg, mert

a jelenlegi feltételeken való változtatás első lépésének tekinthetők.

A prognózis is számol ezzel. A tendencia felvázolása után ugyanis a szakértők megkérdezése alapján egy olyan alternatív tendenciát is felvázol, ami eleve számol határozott intézkedésekkel és az intézkedések hatását is számításba veszi. A szakértő-megkérdezés módszere jól bevált eszköz a prognózisokban. Én azt tartom figyelemre méltónak, hogy Diczig István munkaközössége nagyon intenzív módon statisztikai-matematikai módszerekkel értékelve számszerűsítette mindazt, amit a szakértők nem számszerűen megfogalmazva fejtettek ki. Cselekvési terünk a jövőben az a "senki földje", ami a két tendenciagörbe között található.

Magam is készítettem prognózist - ami egyébként nem vált be - és ezért röviden kitérnék egy néhány módszertani kérdésre. Olyan módszertani gondok ezek, amelyek nehezen kerülhetők meg és nehezen oldhatók meg. Minden eddig készült prognózis a bűnügyi statisztika adataiból indult ki. Ezek az adatok - mint tudjuk - a bűnüldöző apparátus működési adatai és azt tükrözik, ami az apparátus tudomására jutott. Korinek László kutatásaiból már nem csak elvileg, hanem empirikusan bizonyítottan is tudjuk, hogy a tényleges bűnözés és a tudomásra jutott bűnözés között lényeges eltérés van. Az ő adatai persze nem országos adatok és nem is ilyen általános igénnyel készültek, hanem regionális, illetve megyei adatok. A lényeges következtetés a rejtett bűnözésről szóló kutatási eredmények fényében szerintem nem egyszerűen az, hogy amíg kriminalisztika van, addig a diszkrépancia a tényleges és a tudomásra jutott bűnözés között mindig létezni fog. Szerintem a lényeges tanulság az volna, ha prognózisainkat eleve úgy készítenének el, hogy a rejtett bűnözés becsült /tudományos pontossággal becsült/ adataiból indulnánk ki és azt vizsgál-nánk, hogy a bűnüldöző apparátus létszámváltozással, szakmai felkészültség fokozásával, a bűnüldözés egészének olyan integrálásával, ahogyan azt Déri Pál nagyszerű disszertációjában kifej-

tette, hogyan képes a becsült reális bűnözés minél nagyobb szelvényét felderíteni. Tehát kettős becslésre volna szükség: a reális bűnözés becslésére és a bűnüldöző apparátus működésének becslésére /megtervezésére/. Itt tehát két rendszer interakciójának prognózisa volna az, ami megvalósulhatna. Ehhez persze mindenekelőtt azt kellene megvizsgálni és pontosan felderíteni, hogy milyen a bűnüldöző apparátus tényleges munkaterhe, feldolgozó kapacitása. Amíg ehhez nem fogunk hozzá, szinte hiába készítünk bűnözési prognózist, mert az előrejelzésnek csak akkor van orientáló hatása, ha azok helyzetét is számításba vesszük, akiket orientálni akarunk és nem csak a bűnözési folyamatot.

Addig is, amíg a rejtett bűnözés országos szintű becslése és az apparátus feldolgozó kapacitásának számbavétele megtörténik, azon kell gondolkoznunk, hogy a prognózis két tendenciagörbéje közötti /a bűnözés spontánul növekvő és a szakértői véleményekben fékezetten növekvő/ senki földjén mit tehetünk. Szerintem itt megfelelő tartalékaink vannak, amit reálisan számításba vehetünk a fékező intézkedések körében. A bűnözés országos szóródásában mutatkozó különbségekre gondolok, amit feltárva a jelenlegi létszámviszonyok mellett is ésszerűbb erőelosztást lehet megtervezni. Úgy gondolom, hogy meg kell teremteni a bűnözési földrajzot. Ebben a tárgyban munkaközösségem ért el szerény eredményeket és 1974-1985 közötti periódusra elkészítette a bűnözés szóródási tábláit és kartogramjait a teljes magyar településhálózatban. Ebből megtudhatjuk, hogy mik azok a települések, ahol a bűncselekmények zömét elkövetik, mik azok a települések, ahol az elkövetők zöme lakik és milyen településeken található a visszaeső elkövetők többsége. Nagyarányú koncentráció szemtanúi lehetünk. Így például kitűnt, hogy a bűncselekmények háromnegyedét a településeknek 3-5 %-ában követik el. /Mellékelve a 4 táblázat./ A bűnözést súrító településeken az egy településre eső bűncselekmények száma 500-700 között mozog, míg a többi településen mindössze 12-14 bűncselekményről van szó. Látható, hogy vannak települé-

seink, amelyek a bűncselekményeket vonzzák és így a 10.000 lakosra számított bűnözési fertőzöttség rendkívül magas, az országos átlagot jóval meghaladja. Ezzel szemben viszont táblázatainkból az is kitűnik, hogy a népességre eső elkövetők száma szerint a bűnözési fertőzöttség sokkal kiegyensúlyozottabb, azt is mondhatnánk, hogy nincs lényeges különbség a bűnözést koncentráló és a bűnözés maradványát elvivő települések között. Mindez azt jelenti, hogy a teendő intézkedések körében jól elkülöníthető településtípusaink vannak. Vannak olyanok, ahol a bűnalkalmak rendőrhatalom általi kontrollja a lényeges és vannak olyan településeink, ahol viszont a potenciális elkövetőket számbavevő megelőzési intézkedések a fontosak.

Ami a prognóziskészítés általános problémáit illeti, egy kérdésre térek még ki. Az előtűnk fekvő prognózis a bűnözés alakulásának "önmozgó" tendenciáját vette alapul. A magam részéről ezt az eljárást a rövid távú prognózisokban használhatóbbnak tartom, mint a hosszú távú előrejelzésben. Éspedig azért, mert rövid távon nehezen lehet megragadni azt a kölcsönhatást, ami a bűnözési okok és a bűnözés között van. Az aktuális bűnözési okok csak bizonyos idő elteltével hathatnak a bűnözésre és ezt az időbeli eltolódást csak hosszabb távon lehet észlelni. Ezért az "önmozgás" illúzióját adó tendencia még viszonylag jól tükrözi a folyamatot. Hosszú távon azonban keresnünk kell olyan meghatározó tényezőket, olyan prediktor faktorokat, amelyek változásához kötjük a bűnözést, és, amelyek függvényében prognosztizálhatjuk a kriminalitást. A magam részéről ilyen prognózist készítettem, amiben a társadalmi-gazdasági fejlődés numerikusan megragadható független változójához kötöttem a bűnözés függő változóját. Azt hiszem, hogy egy ilyen prognózismodell az elméleti követelményeket jobban kielégíti.

Végül csak gratulálni tudok Diczig István-nak, Vavró Istvánnak és Gidai Erzsébetnek ehhez az alapos és bátor munkához. Remélem meglesz a gyakorlati foganatja a felvillantott jövőképnek a döntésre illetékes szerveknél.

44
A BÜNZÉS SZÓRÓDÁSA A TELEPÜLÉSHÁLÓZATBAN

1974-ben

Megnevezés	Országos átlagadatok		Bűnözést súritő települések		Bűnözés maradványát adó települések	
	szám	%	szám	%	szám	%
Települések összesen	3230	100,0				
- ahol nem követtek el bűncselekményt	411	12,7				
- ahol nincs elkövető	364	11,3				
- ahol nincs visszaeső	1776	55,0				
- ahol bűncselekményt követtek el	2819	87,3	156	4,7	2663	82,4
- ahol elkövetők laknak	2866	88,7	102	3,1	2764	85,5
- ahol visszaesők laknak	1454	45,0	146	4,5	1308	40,4
Népesség összesen*	10.322.099	100,0	4.871.901	47,2	5.450.198	52,8
- 1 településre jutó átlagnépesség	3196	100,0	31230	100,0	2047	100,0
Bűncselekmények összesen	111.825	100,0	76951	69,0	34874	31,0
Elkövetők összesen	73236	100,0	37658	51,4	35578	48,6
Visszaesők összesen	8460	100,0	5308	63,0	3152	37,0
1 településre jutó átlagnépességre eső bűncselekmények	34,9		2,5		17,0	
- elkövetők	22,9		1,2		17,4	
- visszaesők	2,6		0,2		1,5	
1 településre eső bűncselekmények	34,6		494,0		13,1	
- elkövetők	22,7		369,0		12,9	
- visszaesők	2,6		37,0		2,4	
10.000 lakosra eső bűncselekmények	108,3		158,0		64,0	
- elkövetők	71,0		77,3		65,3	
- visszaesők	8,2		10,9		5,8	
1 elkövetőre eső bűncselekmények	1,5		2,0		0,9	

*Az 1970. évi népszámlálás szerint.

45
A BÜNZÉS SZÓRÓDÁSA A TELEPÜLÉSHÁLÓZATBAN

1970

Megnevezés	Országos átlagadatok		Bűnözést súritő települések		Bűnözés maradványát adó települések	
	szám	%	szám	%	szám	%
Települések összesen	3230					
- ahol nem követtek el bűncselekményt	404	12,5				
- ahol nincs elkövető	345	10,6				
- ahol nincs visszaeső	1766	54,6				
- ahol bűncselekményt követtek el	2826	87,5	158	4,9	2694	83,4
- ahol elkövetők laknak	2885	89,4	115	3,6	2770	85,7
- ahol visszaesők laknak	1464	45,3	156	4,8	1308	40,5
Népesség összesen*	10.700.171		5.870.476	54,9	4.829.695	45,1
- 1 településre jutó átlagnépesség	3.312		37.154		1.792	
Bűncselekmények összesen	126.230	100,0	92.990	73,7	33.240	26,3
Elkövetők összesen	73.838	100,0	42.178	57,1	31.660	42,9
Visszaesők összesen	9.282	100,0	6.109	65,8	3.173	34,2
1 településre jutó átlagnépességre eső bűncselekmények	39,2		2,5		18,5	
- elkövetők	22,2		1,1		17,7	
- visszaesők	2,8		0,2		1,7	
1 településre eső bűncselekmények	39,0		588,5		12,3	
- elkövetők	22,8		366,8		11,4	
- visszaesők	2,9		39,1		2,4	
10.000 lakosra eső bűncselekmények	117,9		158,4		68,8	
- elkövetők	69,0		71,8		65,6	
- visszaesők	8,7		10,4		6,6	
1 elkövetőre eső bűncselekmények	1,7		2,2		1,0	

* 1980-as népszámlálás adatai szerint

A BÜNZÉS SZÓRÓDÁSA A TELEPÜLÉSHÁLÓZATBAN

1980

Megnevezés	Országos átlagadatok		Bűnözést súritő települések		Bűnözés maradványát adó települések	
	szám	%	szám	%	szám	%
Települések összesen	3230	100,0				
- ahol nem követtek el bűncselekményt	415	12,8				
- ahol nincs elkövető	384	11,8				
- ahol nincs visszaeső	1729	53,5				
- ahol bűncselekményt követtek el	2815	87,2	175	5,4	2640	81,7
- ahol elkövetők laknak	2805	88,1	114	3,5	2771	85,7
- ahol visszaesők laknak	1464	46,4	168	5,2	1296	45,3
Népesség összesen*	10.700.171	100,0	5.870.476	54,9	4.829.615	45,1
- 1 településre jutó átlagnépesség	3.312		33.545		1.829	
Bűncselekmények összesen	130.460	100,0	98.550	75,5	31.910	24,5
Elkövetők összesen	72.880	100,0	42.360	58,1	30.520	41,9
Visszaesők összesen	10.153	100,0	6.848	67,5	3.305	32,5
1 településre jutó átlagnépességre eső bűncselekmények	39,3		2,9		17,4	
- elkövetők	22,0		1,2		16,6	
- visszaesők	3,0		0,2		1,8	
1 településre eső bűncselekmények	40,0		563,1		12,1	
- elkövetők	22,5		371,5		11,0	
- visszaesők	3,1		40,7		2,6	
10.000 lakosra eső bűncselekmények	121,9		167,9		66,1	
- elkövetők	68,1		72,2		63,2	
- visszaesők	9,5		11,7		6,8	
1 elkövetőre eső bűncselekmények	1,8		2,3		1,0	

A BÜNZÉS SZÓRÓDÁSA A TELEPÜLÉSHÁLÓZATBAN

1985.

Megnevezés	Országos átlagadatok		Bűnözést súritő települések		Bűnözés maradványát adó települések	
	szám	%	szám	%	szám	%
Települések összesen	2.808	100,0				
ahol nem követtek el bűncselekményt	135	4,8				
ahol nincs elkövető	114	4,0				
ahol nincs visszaeső	1243	44,2				
ahol bűncselekményt követtek el	2673	95,1	199	7,1	2494	88,4
ahol elkövetők laknak	2694	96,0	128	4,6	2566	91,3
ahol visszaesők laknak	1505	55,8			1352	49,1
Népesség összesen*	10.700.476	100,0	5.870.476	54,9	4.829.695	45,1
- 1 településre jutó átlagnépesség	3.810		29.500		1.936	
Bűncselekmények összesen	166.262	100,0	132.783	79,9	33.479	20,1
Elkövetők összesen	85.571	100,0	54.150	63,3	31.421	36,7
Visszaesők összesen	13.685	100,0	10.095	73,9	3.583	26,1
1 településre jutó átlagnépességre eső bűncselekmények	43,6		4,5		17,3	
- elkövetők	22,4		1,8		10,2	
- visszaesők	3,5		0,3		1,3	
1 településre eső bűncselekmények	59,2		607,2		13,4	
- elkövetők	30,4		423,0		12,2	
- visszaesők	4,8		47,4		2,6	
10.000 lakosra eső bűncselekmények	155,4		220,2		69,4	
- elkövetők	80,0		92,2		65,1	
- visszaesők	12,8		17,2		7,4	
1 elkövetőre eső bűncselekmények	1,9		2,5		1,1	